

Erikoisontologiat esiin! MAO/TAO - Museoalan ja taideteollisuusalan ontologia

Erikoisontologiat esiin! sarjan tuoreimmassa osassa esitellään museo- ja taideteollisuusalan MAO/TAO-ontologia, haastateltavina Jutta Kuitunen, Leena Furu-Kallio ja Marja-Leena Ikkala Museovirastosta. Haastattelun teki Tuomas Palonen.

Mitkä ovat mielestänne olennaiset virstanpylväät MAO/TAOn historiassa?

Tietysti ylipäätään MAO/TAOn muodostaminen on ollut merkittävä virstanpylväs. MAO/TAOn yhdistyi Museoalan asiasanasto sekä Kuopion Muotoiluakatemian ylläpitämä Muotoilun ja viestinnän asiasanasto. Viime vuosina päivitystyö on keskittynyt nimenomaan museo- ja kulttuuriperintöalan käsitteisiin. Matkan varrella on tietysti tapahtunut paljon, mutta viime vuosien osalta voidaan nostaa muutama tärkeä virstanpylväs:

Ontologiaa kehitettiin erityisesti kulttuuriympäristön kuvailun tarpeisiin vuosina 2017–2019 erillisessä OKM:n rahoittamassa projektissa. Työtä tehtiin Sanastokeskus ry:n terminologin ohjauksessa. Projektissa tarkennettiin ja täydennettiin hierarkioita sekä lisättiin noin 2000 kulttuuriympäristön käsitettä, joita nykyisin on yhteensä yli 5000. Käsitteiden täydentämisen ja tarkistamisen lisäksi Museovirastossa laadittiin suomenkieliset lyhyet terminologiset määritelmät noin 200 ontologian käsitteelle. Lisäksi ontologiaan lisättiin Eurooppalaisen kulttuuriperintöpolitiikan sanastosta poimittuja määritelmiä noin 100 käsitteelle. Ontologiaan oli aiemmin lisätty myös Kiinteistö- ja rakentamisan alan keskeinen sanasto (Versio 1.0) -julkaisun käsitteet määritelmineen.

Arkeologisen kulttuuriperinnön oppaan koostamisen yhteydessä tehtiin sanastotyötä, tavoitteena täydentää Museoalan ontologiaa arkeologiseen kulttuuriperintöön ja arkeologisen kulttuuriympäristön kuvailuun liittyvillä käsitteillä. Määrittelytyössä keskityttiin muun muassa siihen, että oppaassa olevat eri muinaisjäännöstyyppien määritelmät olisivat ns. asiallisia eikä niissä esimerkiksi olisi kehäpäätelmiä. Merkittävä hanke oli myös arkeologisen esineistön ontologian luominen. Hanke sai alkunsa semanttista teknologiaa hyödyntävän [Löytösampo](#)-portaalin tarpeesta. Arkeologisen esineistön ontologiaa tehtiin aikakausittain jaetuissa työryhmissä, joissa oli eri aikakausien ja esineryhmien asiantuntijoita myös Museoviraston ulkopuolelta. Ontologiaan lisättiin n. 1500 termiä ja tarkastettiin useita tuhansia termejä. Määritelmät jäivät tehtäväksi myöhemmin.

(Kuontalopuikko. Pohjois-Karjalan museo / Finna. CC BY-ND 4.0)

Ketkä ovat MAO/TAO-ontologian avainhenkilöitä tällä hetkellä?

Museovirastossa meillä on epävirallinen ontologiatyöryhmä, jonka kanssa keskustellaan määrärahojen käytöstä. Koolle kutsujana toimii Jutta Kuitunen, joka on Finto-ohjausryhmän jäsen. Kulttuuriympäristöpalvelut -osasto on ollut erityisen aktiivinen sanastotyössä, siellä Marja-Leena Ikkala ja Juhana Lahti ovat tällä hetkellä mukana työssä.

Missä ontologiaa käytetään?

Viime vuonna otimme käyttöön arkeologisten löytöjen luettelointityökalu Apurin, jossa hyödynnetään ontologiaa monipuolisesti. Kokoelmahallintajärjestelmä MuseumPlus käyttää KOKO-ontologiaa, jonka osa MAO/TAO myös on, tietyissä kentissä kuten asiasanoituksessa, materiaaleissa ja tekniikoissa. Paikkatietojen osalta käytetään YSO paikat -ontologiaa. Tavoitteena on huomioida ontologian hyödyntäminen laaja-alaisesti tulevaisuuden järjestelmähankkeissa.

(Linsipontinen miekka (yllä) ja kiekkopontinen miekka (alla). Arkeologian esinekokoelma / Museovirasto / Finna. CC BY 4.0)

Mikä on prosessi, jolla käsitteitä ontologiaan valitaan?

Suuremmat hankkeet tehdään Sanastokeskuksen vetämissä työpajoissa, joissa terminologin johdolla käydään läpi käsitteitä. Tämä toimintatapa on osoittautunut hyväksi, koska esimerkiksi arkeologisen esineistön ontologiaa luodessa huomattiin, että ontologian periaatteiden ymmärtäminen voi olla välillä oman alansa asiantuntijoille haastavaa. Terminologi osaa johdattaa työn oikeille urille. Kun eteen tulee yksittäisiä lisäys- tai muutostarpeita, niistä keskustellaan tarvittaessa sisäisesti. Sanastokeskus hoitaa päivittämisen muutaman kerran vuodessa hankintasopimuksen mukaisesti.

Voitteko antaa pari esimerkkiä museotalon erikoiskäsitteistä?

Museotalon ontologiassa on mukana paljon aineiston luetteloinnissa käytettyjä käsitteitä kuten esineiden nimiä ja esinetyyppejä. Tietysti mukana on tieteenalasisidonnaisia käsitteitä, kuten arkeologian, kansatieteen tai rakennusperintöalan erityiskäsitteitä. Esimerkkinä ["aisakeinut"](#) ja ["kuontalopuikot"](#) esineisiin ja kansatieteeseen liittyvästä terminologiasta ja ["arkeologisen kulttuuriperinnön suojelu"](#) kulttuuriympäristön suojeluun liittyen.

Löytyykö MAO/TAOn käsitteistöstä suomalaisen kulttuurin erityispiirteitä tai painotuksia, jotka eivät muiden maiden museosektorilla korostu samalla tavalla?

Ontologiassa on syntyhistoriastaan johtuen runsaasti kansatieteen alan sanastoa ja esimerkiksi yksityiskohtaisia esinetyyppejä tai -nimityksiä, kuten eri [miekkatyypit](#) tai [kupurasolkien](#) tyypit.

Arkeologian osalta sanastossa on tietysti paljon nimenomaan suomalaiseen arkeologiaan ja esihistoriaan liittyviä termejä. [Löytösampo](#)-portaalia kehitettäessä pyrittiin yhdistämään käsitteitä ulkomaisiin ontologioihin ja siinä huomattiin varsin selvästi, että vastaavia käsitteitä oli mahdotonta löytää ja vastaavuus jäi heikoksi.

(Suomen merimuseo. Kuva: Matti Paavola / Wikimedia Commons. CC 3.0)

Voitteko antaa vinkin kiinnostavasta museonäyttelystä kevätkaudella 2024?

Täytyy tietysti vetää kotiinpäin eli suosittelemme [Suomen Merimuseossa](#) 19.4.2024 avautuvaa [Oceanista – Meri ja muoti](#) -näyttelyä, josta voi saada inspiraatiota vaikka omaan kesäpukeutumiseen. Merimuseossa voi tutustua myös kiinnostavaan ja ajatuksia herättävään [Kohtalona Ruotsinsalmi](#) -näyttelyyn.

Kiitos haastattelusta!

Nimi: MAO/TAO - museoalan ja taideteollisuusalan ontologia

Tyyppi: YSON hierarkiaan pohjautuva erikoisontologia

Omistaja: Museovirasto

Käsitteiden lukumäärä: 46040 (maaliskuu 2024)

- Mukana noin 26010 YSO-käsitteitä

Pysyvä osoite: <http://www.yso.fi/onto/tao/>

Osoite [finto.fi](#):ssä: <https://finto.fi/maotao/fi/>